

**Rvperti Ab||batis Monasterii || Tvitiensis Ordinis S.
Benedicti The||ologi antiqui, Opera duo, ut egregia sanè,
ita diu desiderata, multoq[ue] || labore perquisita, ac
sumptu haud ita modico ...**

Rupert <von Deutz>

Colonia, M. D. XXVI.

VD16 R 3796

Rvperti Abbatis Tvitiensis De Glorificatione Trinitatis, & processione sancti
spiritus. Liber .I.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71860)

PROLOGVS RVPERTI AD CVNONEM.

tu nimirum pro bona uoluntate penè indoluisti, quod non haberè quod per illū deportari
 posset ad uestigia sanctæ Apostolicæ sedis, de materia huiuscemodi, ut esset q̄si margarita
 super opus illud, quod (ut tu putabas) uelut auge ille exoptauit, & secū tulit, uidelicet expla-
 natione in sex priores ex. XII. prophetis. Exemplar illud te agente & illo expetente ami-
 si, sicut & cætera multa nostrorū operū exemplaria, q̄ tu profectus in episcopatu abstulisti.
 Cū ergo postulatū ingredi uelle de gloria sanctæ trinitatis, memoria simul illius diei memo-
 ris dulcedinē sermonis permiscerè secundū hanc materiā de processione spūs sancti. Fate-
 or quia mox, ut occurrit mentio siue suggestio hæc (quæ utinā ipsius sit paracleti, de quo
 dñs: ille uos (inquit) docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcūq; dixerō uobis) uale-
 de cōplacuit, faciēq; mentis ad occurrēdū sibi deliniuit, & hilarè effecit. ¶ Sed quomodo
 Iudæo cōpeteret hic stare in dialogo (ut ille amicus postulauit) ante faciē Christiani reue-
 lata facie cōtemplantis † sanctæ trinitatis: & quæstiones proponere, quarū solutione ma-
 gis ac magis reuelatur uultus Moysi: cū ille à prima reuelatione statim fugere cōsueuerit.
 Amoto itaq; illo, sola cū quiete & tranquillo ocio sacras peragret paginas Christiana fide-
 des, quatinus & ille non inturbet, & tu Christiane nihilominus habeas qd̄ cupis, quan-
 tum per nos deo iuuante fieri potest.

Iohan. 14.

alsi gloriam

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI-
 nitatis, & processione sancti spiritus. Liber .I.

¶ Quod mysterium sanctę Trinitatis thesaurus sit desiderabilis, &
 quod thesaurus in agro absconditus sit. Caput .I.

Mach. 3.
 Thesaur⁹ ab-
 sconditus in a-
 gro.

THESAVRVS DESYDERABILIS TV
 nobis es d̄ admirabile mysterium Trinitatis, & thesaurus
 absconditus quidē, sed taliter, ut inueniri possis ab hoie at-
 tento qui te quarit, illuminatos per fidē habens suæ men-
 tis oculos. Vbi em̄ thesaurus ille absconditus est in agro.
 Sic eterñ dñs ipse dicit in Euangelio: Simile est regnū cœ-
 lorū thesauro abscondito in agro. Mira res. Non in saccu-
 lo, non in diuersorio, nō in cubiculo intra cubiculū, ubi so-
 lent homines abscondere thesaurū suū, quia de furtibus so-
 liciti sunt, sed in agro, id est, in propatulo. Qualis (rogo)
 hæc est absconso, absconditū esse in publico. At tamē ita

est, & oino uerū est. Hoc opus nunc suscepimus, & hæc præsentis operis nostri est intē-
 tio, demonstrare, q̄liter uel quo thesaurus iste sit absconditus in agro, dicamus ergo, quo-
 niam thesaur⁹ istū solis cæcis absconditū inuenimus nos: & hunc oculos habentibus, quia
 men forte nōdum satis uiderūt, & uidere uolūt, quasi prænto demonstramus digito.

¶ Quod sancta ueteris instrumenti scriptura ille ager sit, & quā ob causam
 conuenienter agri nomine significata sit. Caput II.

Psal. 86.
 Scripturæ po-
 pulorū sacra
 Biblia.

AGER iste de quo proposuimus: sancta ueteris instrumenti scriptura est. Et recte
 dicitur ager: quia profectō res publica est. res in aperto posita, & cunctis homi-
 nibus, immō populis omnibus, legere uel audire cupientibus, proposita est.
 Hinc est illud in psalmo ueraciter dictū. Dominus narrabit in scripturis popu-
 lorū. Quid nāq; est qd̄ dicit in scripturis populorū, nisi ac si diceret, in scripturis q̄ populis
 expositæ sunt, uel q̄ à populis oibus legi possunt. Quod ut diceret nō fuisset necessarium,
 nisi essent quædā scripturæ siue quædā scripta q̄ nō sunt populorū, uerbi gr̄a, scripta Pla-
 tonicorū: scripta Aristotelicorū. Nimirū ad distantia eorū, q̄ illi scripserūt, scripturę sacrę
 recte dicuntur scripturę populorū, q̄ uidelicet pplos, id est simplices, à suimet lectione nō
 repellūt

repellant, quin & si mysteria non cito percipiunt, at saltē literalem sensum & morale quoq; facile capiunt intellectu. At illorū scripta uel dicta lubricis anfractibus effugiēdo, simplices à se repellunt. Exempli grā: Si dixeris, mortuus est homo: dicūt, mortuus non est homo. Et ex parte ueg; dicūt, quia si homo est, uiuit: si autē mortuus est, & homo & aia & aiātū corpus esse desit. Quod nō attendētes populi, id est, simplices, stant attoniti. ¶ Sed nihilo minus ueg; est dicere, mortuus est hō, eo uidelicet sensu, quo solemus à parte significare totum. Et recte appellamus hoiem corpus humanū uita defunctū: & hmōi locutionē sicut populi, ita & scripturā nraē recipiūt, suntq; ob hmōi simplicitatē scripturā populorū. Sicut qđ hic de thesauro pposuimus, dicentes, absconditū in agro, id est, in publico, illi dicerent uel scriberent, oppositū esse in adiecto, & cetera hmōi qualia populi nō intelligūt. At tñ uerum est, & nō ita, ut sicut in eo qđ antierius dictū est: sic & in isto à parte significetur totū, immo de toto sentias totum, uidelicet quia totum apertum uel publicum est uidentibus, totum absconditum uel clausum est in uidentibus.

¶ Quō uel qualibus thesauris eiusmodi in tali agro absconditus sit, & a quibus cito possit inueniri.

Caput .III.

Diximus quo in agro thesaurus iste absconditus sit, scilicet gloriosa distinctio personarū sanctæ trinitatis, iam dicendū, quō illic absconditus sit. Vtrūq; etē demōstrare supra ppositū est, & quo in agro & qualiter absconditus sit. Non lōge pro hac demonstratōe exemplū petat. Præfens em̄ adest idoneū, si respicias unde dixerit: Dñs narrabit in scripturis populorū. Vt q; dices mihi, qđ hoc dixerit de illo, qđ sub interrogatiōe præmiserat, dicēs hoc modo. Nunqđ Syon dicit homo, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus: Quō uel in quantū hęc portio magna thesauri absconditi hoc talentū magni pōderis, hoc sacm̄ incarnationis, ad solā ptinens psonā filij, absconditū est in agro sæpe dicto: sic uel in tñ & nō occultius ibidē mysteriū totius trinitatis absconditum est. Solis em̄ indignis, inuidere & nō uidere uolētibus, sic fuit absconditū, ut inueniri nō posset dū quererēt, & porcis bona margarita cōculcanda nō obijcerēt. Proinde dicit: O Syon, nunqđ dicit hō iste, & hō natus est in ea, subaudit ciuitate sua, de qua p̄misit, gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, & ipse fundauit eā altissimus. Nunqđ (in q̄) dicit hoc homo, scilicet quispiā totus terrenus, qualis ē Iudæus siue hæreticus: Subaudit nō. Hoc nāq; dicere, deorum est, & oim filiorū excelli: qđ hic hō, q natus est in sancta Syon (quæ una ciuitas est oim sanctorū atq; electorū angelorū & hoim) priusquā in ea nasceretur, ipse fundauit eam altissimus. Non hoc dicit homo, nō intelliget quis, deditus sensui terreno. Ergo thesaurus absconditus. Sicut de oimib; sacramētis & distinctiōe personarū sanctæ trinitatis, qui thesaurus magnus est: sciendū, quia modus absconditiōis talis est, ut hō infidelis nō inueniat: deorū autē uel filiorum excelli multitudo fidelis cito apprehendat.

¶ Quō nō in vna pte agri, sed p totū agrū sanctę scripturę thesaurus iste, & idignis absconditus, & a dignis sit inuentus, uel cito inueniatur.

Cap. .III.

Va tandē in pte uel qbus in partibus agri thesaurus iste absconditus debet inueniri: Nā fortassis hoc qspiā putet, qđ in pte seu in ptibus, & nō in toto agro thesaurus iste absconditus uel demōstratus sit. Ad hæc (in q̄) Nō in ptibus siue per ptes, sed in toto uel p totū, p oēs terminos agri huius, thesaurus iste absconditus iam dudū inuētus & adhuc inueniendus ē. Quid illud totū est: Nimirū oē qđ ab initio creaturæ usq; nūc deus opatus ē. Breuiter hic pcurrere libet terminos agri, distinctiōes operū utilitū, de qbus agit, de qbus ois scriptura sancta cōsistit, iamq; pmittere qđ nusquā in oibus his desit, p ipam designata sram, cooperatio trinitatis. ¶ Primū est, creatio cœli & terræ, sequēs cōditio creaturæ angelicæ, post hæc plasmatio hois cū benedictiōe plasmatoris siue creatoris: deinde post diluuiū bñ dicitō reparādī gn̄is humani de hoibus paucis, post hæc facta ad Abrahā pmissio beati seminis qđ est Chrus, deinde descēsus dei in Aegyptū ad liberandū pplm suū, post hæc modus benedictiōis, quo pacto tabernaculo Moyses filijs Israēl bñ dicere iussus est: deinde sermo q de ædificāda domo dñi ad Dauid factus ē, simulq; facta psalmodi & præconiā pphetarū, post hæc cōsolatio siue reuersio captiuitatis de Babilone: Deinde Macchabæorū uictrices pugnæ. Per hos oēs terminos extendit ille ager,

A 2 & in

Sicut ppli, ita & scripturæ, tropos admittunt.

Psal. 26.

Syon, ciuitas oim electorū. Psal. 81

Thesaurus p totū agrū absconditus.

Opera Trinitatis in agro scripturarū.

& in his omnibus iste thesaurus absconditus est, & ut manifestius dicā, ex istis operibus dei sancta uetus scriptura cōscripta est, & in singulis hōe sanctae trinitatis cooperationem nō defuisse certū est, & hoc p̄senti opere demonstrandū est. Quod cū demonstratū fuerit, subsequetur opus clarissimū dominicæ incarnationis, passionis, resurrectionis, atq; ascensionis, & aduentus paraclēti spūs sancti, q̄ uidelicet opus nostra qualicūq; uel quantalacūq; declamatione tanto liberius tātoq; uehementius p̄sonare poterit in gloria sancte trinitatis quæ ab hinc prædicatione publica per totū mundū cepit annūciari, quāto pluribus corroborata fuerit testimonijs ex diētis seu rebus gestis p̄cedentiū ætatū seculi. Igitur ab initio creaturæ iam nunc exordiamur cursum suscepti operis.

¶ Be capite libri, in principio creauit deus cœlū & terram, qualis ibi sit absconditio huius thesauri, & quod filius principium sit, sicut ipse dixit, ego principium qui & loquor uobis. Cap. V.

Gene. 1.

In principio creauit deus cœlū & terrā: Terra autē erat inanis & uacua, & tenebrę erant sup̄ faciē abyssi, & spūs dei ferebatur sup̄ aquas. Ecce qualis absconditio thesauri. Nō nos pigeat, neq; fastidiū cuiquā pariat frequētatio hæc nominū istorū thesauri & absconditionis eius. In inuentiōe gaudiū est, & gaudiū circa inuentum

In capite libri, testimōniū de trinitate.

Marth. 11.

Iohan. 8.

Vergi. 6. lib. Aeneidos.

Iohan. 8.

Psal. 39.

Ois scriptura sacra unus est liber.

Eccle. 12.

Gene. 1.

Exodi. 34.

Chrs̄ ē principium, quia p̄pter ipsum & p̄ ipsum sunt omnia. Hebræ. 2.

discurrens libenter eadē repetit: facit em̄ loq; ex abundantia cordis. ¶ Ecce ergo qualis absconditio. Cū sancte scripturæ spūs in isto capite libri sancte trinitate uelit intelligi, unā tantūmodo p̄sonā paruo subtegens uelamine, faciem eiusdē trinitatis sapientibus & prudentibus abscondit, reuelaturus eā paruulis. Quo sub uelamine, quā personā abscondit: Nimirū personā filiū, sub uelamine nominis principij. Sapientes quippe & prudētes, id est sup̄bi, qualiū quidā dicebant eidē incarnato filio dei, tu qs̄ es in hoc dicto in principio creauit nihil aliud inuenerunt aut inuenire uoluerunt, quā ac si diceretur, primo uel primitus creauit, quo sensu & poeta ethnicus, licet insignis, dicere potuit. Principio cœlū, terrā, camposq; liquētes, lucentēq; globū lunæ titaniacq; astra, spūs intus alit. At ille paruulos attendens qui eū erant audituri, interrogātibus (ut iā dictū est) tu quis es: principij (ait) qui & loquor uobis. Hoc dicens, nimis locū istū, caput istud sancte scripturæ retexit: ita ut nō dubites, eū te uelle simul agnoscere illud quoq; quod in psalmo dicit ipse. In capite libri scriptū est de me. Quod est em̄ caput libri, nisi hoc initiū omnium scripturæ ueritatis: ¶ Omnis quippe scriptura sacra, scriptura canonica, unus liber est, quia ad unū tendit, & ab uno deo profecta, uno eodēq; spū conscripta est. E contra scripta omnia quæcūq; nō ueniunt ex eodē spū ueritatis, plures sunt libri. Propterea sapiens Ecclesiastes dicit. Faciendi plures libros nullus est finis, Igitur in principio creauit deus cœlū & terrā, & spūs dei ferebatur sup̄ aquas: splendidū caput libri gloriā p̄dicat sancte trinitatis. Fugiant q̄ oderunt eū a facie ista, sicut fugiebat tunc & accedere timebat Israhel carnalis, quando ex colloquio dei splendida facta est facies Moysi.

¶ Quā ob causam filiū suę uerbum dei principij decuerit nuncupari. Cap. VI.

Quā ob causam filiū suę uerbum dei principij decuerit nuncupari: Nimirum quia omnia p̄ ipsum facta sunt. Verū tamen adhuc pro causa præsentis paginæ dictū est. Nā non solū p̄ ipsum, uerū etiā propter ipsum omnia facta sunt. Sic em̄ ap̄tus dicit. Dicebat em̄ eū, propter quē omnia, & p̄ quē omnia, q̄ multos filios in gloriā adduxerat, auctore salutis eorū p̄ passionē cōsummari. Hęc est causa uera, causa digna tanti huius nominis, scilicet principij, quia ipse est, propter quē omnia, & p̄ quē omnia: ipse (inquā) est omnis creaturæ principalis & efficiens causa. Dicit aliquis. Et deus pater, nōne principij est? Plane principij pater, principij filius, principij spūs sanctus. Verū tamen nō tria principia, sed unū principij: sicut nō tres dii, sed unus est deus. ¶ Cur ergo in isto capite libri, solā filiū p̄sonā, inspirator sancte scripturæ, spūs dei, principij nuncupare uoluit? Ad hæc inquā. Omnis iste liber, omnis sancta scriptura, cuius caput hoc est, in principio creauit deus cœlū & terrā, cui creaturæ uel propter quā scriptus est creaturam: Nimirum propter creaturam humanam, ad instructionem creaturæ humanæ sancta scriptura condita est. Huic creaturæ sine dubio una hæc persona, filius dei, triplici modo principium est. Duobus modis tam angelicæ q̄ humanæ creaturæ principium est, uidelicet quia &

Ois scriptura sacra p̄p̄ter hominē ē.

quia & propter ipsum & per ipsum omnia, sicut iam superius dictum est: tertio modo, solius creaturæ humanæ: quia per passionem salutis nostræ autor cōsummatum est, salutis (in q̄) nostræ Princeps & principium ē. Quod futurū non latebat Moysen, cum istam scripturā digito dei p̄doctus scribere inciperet. Bene igit̄, & uenerabiliter secundum rei ueritatem pro Ben, id est, p̄ filio, Bresith, id est, principium posuit, principium nuncupans filium dei. Propter quem & p̄ quem nos condidit, uidit, & saluandos fore præuidit: Proinde considerandum, quia licet pater quoq; principium sit, licet pater & filius & spiritus sanctus (sicut iam supra dictum est) unum principium sit, ex quo oīa, p̄ quæ omnia, in quo omnia, nūq̄ quā tamen uel pater uel sp̄s sanctus legit̄ ita manifeste principia se noiāse sicut filius se no minauit: dicendo Iudæis, ego sum principium qui & loquor uobis.

Ro. ij.
Ioh. 8

¶ De eo quod in psalmo dicit pater filio, tecum principium in die uirtutis tuæ, in splen. san. ex utero ante luci genui te

Ca. VII.

Quidem in Psalmo: Dominus dño, pater filio dicit, tecum principium in die uirtutis tuæ in splendoribus sanctorū ex utero ante luciferū genui te, & hoc ita intelligitur, ut dicat filio Dauid, dño Dauid, pater deus. Ego principium tecū sum, tecum operor in die uirtutis tuæ, in processu uictoriæ uel resurrectionis tuæ, quo uidelicet die sancti splenderunt discipulis tenebris, & accepta remissione peccatorum: ego (inquam) principium, id est, pater, qui ex utero ante luciferum, id est, ante omnem creaturam genui te. Nam Lucifer qui cecidit, quia principium esse uoluit, fuerit quidem principium uiaꝝ dei, sed iunior te extitit: Verū tamen expositio hæc, qua pater principium in hoc uersiculo intelligitur, scrupulosa est infirmis intellectibus, quod experimento didicimus. Putant enim ex hoc posse dici, quod pater sit principium filij, & ad eundem sensum protrahere nisi sunt illud quoq; quod dicit Apostolus, ea putat aut̄ Chri deus. ¶ Ut ergo scrupulum omnem amoueat, & illæso cælle fides procedat: sciendum, quia litera p̄scripti uersiculi nullam nobis necessitatem imponit, ut pater intelligatur nomine principij. Cum enim dicit: dixit dñs dño meo, id est, pater filio, deus Ch̄so, tecum principium, hoc recte intelligit̄ ac si dicat: iccirco sede à dextris meis, iccirco dñare in medio inimicorū tuorū, quia deus es, & non homo tantum: uerbum & non caro tantum. Deniq; hoc idem sonat, tecum principium. Cum natura humana, secundum quam uisus uel reputatus es nouissimus uiroꝝ, diuina natura est in unitate p̄sonæ antiquum & increatum principium. Quid aliud loquitur Petrus in actibus Ap̄toꝝ dicens de hoc eodem dño, qui transtulit benefaciendo & sanando omnes opp̄sitos à diabolo, quoniam deus erat cum eo? Nimirū non sicut dicit poterat, fuit dñs cum Moysē, & sicut ad Iosue dñs dicit, sicut fui cum Moysē, ita ero tecum: non (in q̄) ita dictum accipimus, qm̄ deus erat cum illo scilicet Ch̄so, sed ita ac si diceret, qm̄ ille non tantum homo, sed & deus erat & homo. Similiter dum hic audis dicentem patrem deum, ad mediatorem dei & hominum Iesum Ch̄sm, tecum principium, ne occasionem sibi porrectam arbitretur Arrius, ut dicat, qm̄ principium se hic appellat pater, ergo ille principium filij est: et hinc dicit Apostolus, caput autem Christi deus, compendio fac litis finem, sentiens & principium, id est, deum siue uerbum, & hominem assumptum, unam esse p̄sonam Iesum Ch̄sm, cuius humanæ naturæ ipsa, quæ illi insita est, uerbi diuinitas & principium & caput & deus est. Amplius aut̄ & pater & filius & sp̄s sanctus indiuisa trinitas, unū principium, unus deus, unum caput est.

Psal. 109
Iob. 49
1. Cor. 11
Psal. 109
Esa. 53
Actu. 10
Iosue. 1

¶ Item de causa nominis principij, & de eo quod Apostolus ait, propter quem omnia, & per quem omnia.

Ca. VIII.

Uta hinc iam dici poterant collectis de thesauro scripturarū testimonijs fidelibus, sed qm̄ secundum ordinem scripturarū p̄cedere nobis p̄positum est, succinigi oportet, itaq; p̄ aliquid simile demonstrare, q̄ ob rem scriptori Moysi, immo ipsi, qui p̄ Moysen locutus est & scripsit, digito dei, filium seu uerbum patris principium in isto capite libri nūcupare placuerit. Iam qdem supra dictū est, quia p̄pter ip̄m et p̄ ip̄m omnia, & ob hanc causam recte illum hoc nomine p̄scribi, sed adhibita similitudine melius eadem causa complacabit. Virum caput esse mulieris Ap̄ls dicit, iccirco quia non p̄pter mulierem uir, sed p̄pter uirū mulier facta est. Dixit enim deus. Non est bonū eē ho

1. Co. 11

A 3 in em

minem solum, faciamus ei adiutorium similem sui. Illud isti simile est. Quod enim aliud habuit exemplar, ut taliter prius uirum, et deinde propter uirum, ac de uiro mulierem faceret, nisi uerbum suum filium suum, propter quem & pro quem omnia facta sunt; Denique quod fuit uni uiro mulier una, hoc est, & hoc futura erat uni filio dei, una omnium sanctorum angelorum atque electorum hominum ecclesia. ¶ Dissert tamen in facturis, sicut propositiones grammaticae, ita & ueritas intelligentiae. Nam & propter uirum & de uiro mulier facta est, ecclesia uero propter filium, sed non de filio: non (inquam) de ipsa diuina substantia creatura uilla creata est. Unde Apóstolus recte dixit, propter quem omnia, & pro quem omnia, & Euangelista: pro ipso (inquit) facta sunt omnia; Per hoc ergo simile ualet aliquatenus mente percipi, quam recte filius dei principium in initio creaturae nominatus sit: quia si uir caput, id est, principium mulieris recte dicitur, iccirco quia propter eum mulier facta est: multo magis sine dubio filium dei recte principium scriptura nuncupat, iccirco quia propter ipsum, & per ipsum omnia.

Ecclia non de Chro, sed ppter Chm. Heb. 2 Iohan. 1.

¶ Quod altius sonet hoc nomen principium, dictum Iudeis, quod si dixisset, filius dei sum, uel Christus ego sum.

Ca. IX.

Iohan. 8 Principium, est nomen magis proprium uerbo dei, quam filius aut Christus

¶ Vm igitur ab hoc testimonio capitis libri, principium se esse asserit, hoc modo respondens Iudeis: Principium sum qui & loquor uobis, sanctum ac uenerabile est, proferere, quod & malignam illorum intentionem eludit, & ueritatem essentiae suae non solum non abscondit, immo altius depromit. Altius quippe sonat hoc nomen principium, quam si dixisset filius dei sum, uel Christus ego sum. Cui enim angelorum uel hominum, licet aut congruit ut uocetur principium (Incommunicabile est ulli creaturae hoc uocabulum. Qui dicere ausus fuit. Ego feci memetipsum. Hoc enim apud Ezechielem dixisse redarguit pro spiritu prophetico, quod idem est, ac si diceret, ego sum principium: propter hoc ipsum cecidit angelus, & factus est diabolus. ¶ Porro nomen hoc quod est filius, communicabile est, & ipse pueris suis concauit siue participauit, quia communicauerunt carni eius & sanguini quem admodum & in Psalmo, spiritus sanctus longe ante praestatus est, ego dixi dii estis, & filii excelsum si omnes. Nec uero illud repugnat quod Apóstolus dicit, cui enim angelorum dixit aliquando filius meus es tu: subiungit enim, ego hodie genui te, quod totum nulli unquam alii dictum aut dictum est. ¶ Christus quoque communicabile nomen est, uerbi gratia, cum ipse deus in Psalmo loquens de patribus Abraham, Isaac & Iacob: nolite (inquit) tangere Christos meos. Igitur & altius (ut iam dictum est) ueritatem essentiae suae deprompsit, dicendo principium, quam si diceret, filius dei uel Christus ego sum, & malignam intentionem illorum sic elusit, ut non possent eum accusare apud Romanum imperium quasi de assumptione regni nominis. Sic & in loco alio dum circūdatēs illum dicerent quousque animam nostram tollis, si tu es Christus dic nobis palam, non statim ascendit contra eos dicendo, Christus sum ego, sed quasi girando post eos, & aliqua locutus de se pastore & ouium uibus suis, quam uidelicet professionem, si de illa accusaret non multum curarent Romani, tandem dixit, ego & pater unus sumus: quod nimis longe est altius, quam si dixisset, ego sum Christus, quia (sicut iam dictum est) multi dicti sunt Christi, in tantum, ut Saul quoque reprobum, Dauid nomen non dubitauerit Christum domini.

Ezech. 29

Psalm. 87 Heb. 1.

Psalm. 104

Ioh. 10.

1. Reg. 24

¶ Quod pater & filius & spiritus sanctus unus sit principium, & quare ob causam magis de persona filii scire oportuerit, ipsum esse principium.

Ca. X.

¶ Persona filii pro posse hactenus dictum est, quam ob causam recte & rationabiliter principium debuerit nominari: nunc de persona patris, quod & ipse principium sit, non necesse est certis similiter demonstrare scripturarum testimonijs. Omnis enim concertatio prauitatis haereticae seu perfidiae Iudaicae, non tam circa patris quam circa filii personam oberrare consuevit: qualium acerrimi fuerunt Arriani, qui non solum uerbis refragati sunt huic ueritati, quam tenet ecclesia dei de coaeternitate patris & filii, uerum etiam gladijs eandem ueritatem persecuti sunt: uolentes quidem patrem increatum, filium autem creaturam, dici uel haberi. ¶ Quod si quis in initio euangelij secundum Iohannem, dum dicit: In principio erat uerbum, praem uelit intelligi pro principium, ut sit sensus, in praesente erat uerbum uim facit, nec locum relinquit sequenti sententiae, quae praemissa, in principio erat uerbum, statim subiungit, & uerbum erat apud deum. Quid enim operabitur, & uerbum erat apud deum, si idem intelligitur hoc dicto, in principio erat uerbum; Mellius ergo atque expeditius, in principio erat uerbum, sicut illi

Heretici & Iudei non praem sed filium negabant principium esse.

In principio erat uerbum

gimus

Simus, ac si dicat, ante secula erat uerbum dñs Chrus, qui homo apparuit in fine seculorū. Hęc em̄ intentio est illius sancti euangeliū defendere uel p̄stari, antiquitatē Christi filij dei, quod non ex Maria inītiū habuerit existendi, sicut tunc aiebant & cōcertare cōperant q̄dam hęretici, interim dū in Pathmos insula exulauit ille dilectus discipulus dñi, qui & p̄pter eandē causam nouissimus hoc euangeliū scripsit. Sic ergo (ut iam dictum est) intelligi congruit in principio erat uerbū, Chrus non ex Maria sumpsit existendi inītiū, sed deus erat ante secula, qui homo factus est in fine seculorū. ¶ Hęc iccirco dixerim, non qđ pater & principiū non sit, nam & hoc sup̄ius dixit quod & pater & filius & spiritus sanctus beata trinitas unū principiū est: sed quod p̄pter uel contra hęreticos magis p̄sonam filij, q̄ p̄sonam patris opus erat defendi testimonio scripturarū p̄ hoc nomen quod est principiū, qđ nō ipse factus uel creatus sit, imo p̄pter ipsum & p̄ ipsum oīa facta sunt, et in hoc fuerit intentio Moysi siue eius in quo ille scripsit digiti dei, dū in capite libri talē p̄mitteret sniam, in principio creauit deus cœlum et terram.

¶ De spiritu sancto uel processione spiritus sancti, quod tribus modis effecta sit, primo ad creādū oīa, quo dictū est, et spūs dei ferebatur sup̄ aquas: secūdo ut spūs libus donis ronalis et ornaretur creatura: tertio, ut in remissionē peccatorū daretur, quod ante Christi aduentū non fiebat. Ca. XI.

Nuenisti igit̄ o homo thesaur̄ hic, & thesaurus tuus exp̄ssa est sancta trinitas subsequēte p̄tinus hoc dicto. Et spūs dei ferebat̄ sup̄ aquas. Nam qui creauit deus ip̄e pater est: & principiū, in quo creauit, ip̄e filius est: & qui ferebat̄ sup̄ aquas spūs dei, ip̄e spūs sanctus est. ¶ De ista sanctę trinitatis p̄sona tertia, nō ab re illud querit̄, imo quęsitū & scitu dignū est, cur & hic & p̄ omnes fere ueteris instrumēti paginas uocet̄ spūs dei siue spūs dñi, in Euangelio aut̄ & ab ip̄o exordio Euangeliū scđm Lucā nomen est spūs sanctus, absq̄ relatione dei uel dñi. Sic em̄ esse aduerte re poteris, si mente uel sedula intentione p̄curras scripturas utriusq̄ testamēti, ueteris & noui. ¶ Hoc ergo si quęras, utilem cito solutionē inuenis, quia spūs eiusdem p̄cessio, quem p̄cedentem sancta Christi ecclesia nuncupat, autoritate ip̄ius dicentis. Cum uenerit paraclētus, quem ego mittam uobis spiritum ueritatis, qui à patre p̄cedit: eius (inquam) processio tribus effecta est modis, secundum scripturas ueritatis: Primo, ut in principio, de q̄ iam dictum est, crearentur omnia: secundo, ut spiritualibus donis humana exornaret̄ creatura, inter quę maximū est illud, quod locutus est p̄ Prophetas: tertio, ut in poenitentiam & remissionem peccatorum daretur, quod ante Christi aduentum non fiebat. His ante p̄spectis, patenter intelligis, quia ubi primo p̄cessit ad creandum omnia, sicut hic habes, & spiritus dei ferebatur sup̄ aquas, recte dictus est spiritus dei: quo nomine intelligitur sicut ait pater Augustinus, quod sit ip̄e bonitas dei: et enim quia bonus est (ait) deus, iccirco omnia creauit. Et ubi dona sua distribuit, ibi scribitur spiritus domini: Exempli gratia, ut illic, & recessit spiritus domini à Saul, & ferebatur in Dauid. Et ubi remissionem peccatorum cœpit operari, scilicet ab aduentu Christi filij dei, glorioso uocabulo spiritus sanctus cœpit nuncupari. Deniq̄ ante aduentum eiusdem filij dei, dabatur quidem in diuisionem gratiarum, sed non etiam in remissionē p̄ctōr̄. Vnde est illud: Nondū erat spiritus datus, quia IESVS nondum fuerat glorificatus. Quia ergo ip̄e est omnium peccatorum remissio, non stra est sanctificatio, pulchre ex ore nostro tali honoratur uocabulo spiritus sanctus, non quod sanctificatus, imo quod sanctificans sit siue sanctificator, & ipsa sanctificatio. Verum de huiusmodi suo loco plenius dicendum erit, nunc ordinem seruaturi redeamus ad caput.

¶ Cum & pater sit spiritus, & filius spiritus, quam ob causam hoc ip̄m substantiale nomen, scilicet spiritus, huic vni personę sepius in scripturis sanctis assignetur. Ca. XII.

Vamuis hic solam hanc personam spiritum nuncupauerit scriptura dicendo, & spiritus dei ferebatur super aquas: nihilominus tamen & ip̄e deus, cuius hic spiritus p̄dicatur: & ipsum principium, id est, filius, in quo deus creauit cœlum & terram, spiritus est: & non tres spiritus, sed unus, sicut nō tres dii, sed unus deus.

A A Vnde

Quęstio de spū sancto

Solutio.

Processio spiritus sancti triplex.

Gene. 1

1. Reg. 16.

Iohan. 7.

Iohan. 4. Vnde in Euangelio cū dixisset dei filius, ueri adoratores adorabunt patrē in spiritu & ueritate, nam & pater tales quærit qui adorēt eum, protinus subiunxit: Spūs ē deus, & eos q̄ adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Quibus in uerbis nō illud intendit, ut spūs subiectū, & deus prædicatū sit. Et iste sensus sit, spūs sanctus ē deus, licet & hoc suis in locis recte prædicet: sed hoc nimis, ut deus subiectū, & spūs sit prædicatū. sicut sensus, deus ē spūs ritus. Quia uidelicet sancta trinitas, quæ hic (ut iam dictū est) intelligit, in principio creauit deus cœlū & terrā, & spūs dei ferebatur sup̄ aquas: sicut unus deus, ita ueraciter unus prædicat & intelligit spūs. ¶ Quā igitur ob cām hoc ip̄m substantiale nomen, scilicet spūs, sepius in scripturis sanctis huic uni p̄sonæ assignatur? Nunquid eo q̄ subtilior sit natura, cum sit una summā trinitatis natura uel substantia? Non utiq̄ subtilior ē, neq̄ em̄ ulla substantiæ dissimilitudo, sed est huius p̄sonæ p̄optia quædam ualde subtilis operatio. Sic em̄ spūs iste intelligit in deo, quō in anima cōscia sua siue intentio. Deniq̄ & Apl̄s cū dixisset, Quis em̄ scit hom̄ quæ sunt hominis, nisi spūs hominis qui in ip̄o est. Cōtinuo subiunxit, Ita & quæ dei sunt, nemo cognouit nisi spūs dei. Virtus altissimi ē hic spūs patris & filij, utranq̄ etem̄ p̄sonā hic recte intelligimus in noīe unius dei, cū dicit spūs dei, & in isto capite libri, & in toto libro, id est, scriptura sacra, ubi passim prædicat spūs dei, uel spūs dñi. Quod si distinctio p̄sonarū in hac ipsa relatiōe desideratur, exemplū in promptu ē, cū in Euāgelio dñs dicit, Non em̄ uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis, & Apostolus ad Galatas: Quā (inquit) estis filij dei, misit deus spiritum filij sui in corda nostra, & alibi loquitur, si quis autē spiritum Christi non habet, hic non est eius. Virtus (inquam) altissimi ē, sicut & filius fortitudo uel brachium dñi, hoc in sua operatione p̄prium habens, quod p̄ brachium quidem dñi, id est, p̄ filium, facta omnis natura, uel formata ē oīs creatura siue substantia: per hunc autem uiuificata est, & uiuit deo omnis electa rationalis creatura tam angelica quā humana.

¶ De processione spiritus sancti, cuius uidelicet processio illud erat initium quod ferebat sup̄ aquas, & quo usq̄ in ope suo processerit hic spūs dei.

Ca. XIII.

Spūs s. cur p̄dicitur dicitur Ioh. 14

Am supra mentio incidit de eo q̄ hunc spiritum dei sancta Ecclesia p̄cedentē appellari consuevit appellatiōe solenni, autore ip̄o filio dei, qui primus hoc uerbo usus est ubi dixit, Cum uenerit paracletus, quē ego mittā uobis à patre sp̄m ueritatis, q̄ à patre p̄cedit. Vnde sumptā putas uerbi siue uocabuli huius autoritate, nisi ex hoc eodē capite libri, quia sic dictū est, & spūs dei ferebat sup̄ aquas: Quid nā ferri sup̄ aquas, nisi iam p̄cedere erat? Cuncta quæ locutus est homo factus & inter homines ambulans, & docens filius dei, nimirum autoritatem habent de sanctis scripturis: & in eas aspiciebat etiā cū noua putaretur loqui iuxta quod de ip̄o dilecta in canticis iam dudum dicebat, Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluentia plenissima. ¶ Itaq̄ sicut certum habemus, quia dicendo, ego principium qui & loquor uobis, respiciebat (sicut superius memoratum est) ad istud caput libri, quo dictū est, in principio creauit deus cœlum & terram: ita & ubi spiritum sanctum p̄cedentem dixit, non dubitemus eum respexisse istud quoq̄, quia scriptum erat, & spiritus dei ferebatur super aquas. Magna res est processio spiritus sancti, cuius uidelicet processio illud initium erat quod ferebatur super aquas. Leuemus oculos nostros, oculos hominis interioris, oculos fidei diligentis & intellectu quærentis, & uideamus, quo usq̄ in opere suo processerit hic spiritus dei, & tunc aliquantisper perpendere poterimus dignitatem sue pondus dicti huiuscemodi spiritus ueritatis, qui à patre procedit. Certe cum procedere inciperet, quando ferebatur super aquas, terra de nihilo facta, inanis erat & uacua, & tenebræ erant super faciem abyssi. Nunc autem qualis est terra, & quid in ea factum est ex omni potentia procedentis? Parum est attendere, quod in primis facta est lux intellectualis. Deinde firmamentum in medio aquarum diuidens aquas ab aquis, deinde ex arida, quam appellauit terram, productio omnis herbæ uirentis, & omnis ligni fructum facientis & semen suum in semetipso habentis. Deinde omnis ornatus firmamenti siue cœli, sole & luna ac stellis miro ordine dispositis. Deinde omnis creatura quæ in aquis natat, quæ su

Re: creatio sex dies ex processione spi. s.

per terram in aere uolitat, quæ per terram siue quadrupes siue bipes ambulat, aut sine pedibus reptat, ad summū quæcūq; deo dicēte facta, deo mandante suur, creata, quoz no uisimū atq; pulcherrimū est creatura humana, & de qbus oibus scriptū est, quia uidit deus oia, quæ fecerat & erant ualde bona. Paꝛ (inquā) est attendere hæc in pꝛcessione huius spīritus dei, nisi leuatis (ut iā iā dictū est) oculis uideas, quousq; pꝛcesserit, & adhuc in opere suo processurus sit, uidelicet donec sedeat filius hominis in sede maiestatis suæ, pꝛtatem habens facienda iudiciū à dextris & à sinistris. Filius (in q) hominis principiu creaturæ & summa creationis siue pꝛcessionis huius, spiritus dei quia propter ipm, & per ipm oia facta sunt, sic supra memoratū est cum testimonio sermonis aplici, quo dixit: decebat em cū, propter quem oia & p quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari.

Gene. 1

Filius hominis

Heb. 2

Itē de processione spiritus sancti, quid differat a processione filij, quā dixit filius, ego enim ex deo processi & ueni. Caput XIII.

Equamur attentius cū glorificatōe trinitatis, maiestātē huius pꝛcessionis, & hoc nobis sit formare uel iure sacerdotali edere panes pꝛpositiōis de mēsa sanctuarij celestis quā dñs in cōspectu nro parauit, qd scripturas ueritatis fideliter tractādo dignas deo, qad possum, facere possum, hostias pulchræ laudatōis. Dicēdū i pꝛimis, ipa processio uel ipm procedere quid sit, deinde qd distet inter processionē spūs sancti & pꝛcessionē filij, qm & ipse de semetipso loquens, hoc uerbo usus est, dicēdo ludæis. Si deus pater uester esset, diligeretis utrūq;. Ego em ex deo processi & ueni. Neq; em à meipso ueni, sed ille me misit. Duo uerba dixit, processi & ueni, & nimis angustū est, si in his duobus uerbis unū idēq; intelligere uelis, scilicet nihil aliud qd in hunc mundū ueniēs, q inuifibilis erat apud deū, uifibilis p assumptā carnem apparuit. Latior sensus & amplioris intelligentiæ, lumen ē, si duas natiuitates eius suscipias in his duobus uerbis, processi & ueni: natiuitatē diuinitatis qua ex substātia patris añ secula genitus ē: Et natiuitatis, ipi humanitatis qua ex substātia matris in seculo natus est. Quāuis & hoc, qd uenit prodiēs ex uirginis utero, procedere fuerit: sicut scriptum ē. Et ipse tanq; sponsus procedens de thalamo suo. Item in alio psalmo dicit ei: Intende prospere procede & regna. Qd recte intelligit de pꝛæsenti humanitatis eius uita, iuxta quā ueraciter dictū est, puer Iesus proficiebat ætate & sapia, uide licet eo usq; proficiens, ut appareret dictis & factis, qd ipse esset ipa sapia: & sicut dictū, ita & factum ē, quia prospere processit p annos paulo plus q triginta, & tā breui exacto tpe ecce nunc regnat in pꝛtate magna, quēadmodū dicit, data ē mihi omnis pꝛtās in cœlo & in terra. Verū nos hic agimus de illo antiquiore processu eius, de quo nō sine magno pondere dixerit. Ego em ex deo processi. Quis nā ille processus, siue illa processio quæ fuit, nisi illa mirabilis atq; ineffabilis dilectio dicentis: fiat lux, fiat firmamentū, fiant luminaria, & cetera omnia: de qbus Psalmista, contemplator illius dicti siue uerbi, statuit (inquit) ea in seculū & in seculū seculi, pꝛceptū posuit & nō pꝛæteribit. Igit, ut supra propositū est in primis dicēdū nobis, ipa processio uel ipm procedere quid sit: & deinde processio filij, q dixit, ego em ex deo processi, in quo differat à processione spūs sancti, de quo idem dixit, quem ego mittā uobis spiritum ueritatis qui à patre procedit.

Psal. 22

Iohan. 3

Dux natiuitates Christi,

Psal. 18

Psal. 44

Lucæ. 7

Matt. 28

Iohan. 3

Gene. 1

Psal. 148

Iohan. 17

Quid sit processio siue procedere, & cur de semetipso loquens pꝛæterito tempore dixit, processi, de sancto autem spiritu dixit pꝛæsenti tempore procedit. Caput XV.

Processio est solennis egressio personarum maxime spectabilium, non sine quadam grauitatis festiuitate suam pꝛæsentiā exhibentiū, taliter, ut uenerationē quoq; digne mereant à conspectu plebiū, magna (ut sæpe fit) cū iocūditate occurrētū, magno cū gaudio deducētū. Et nfm qdē, pꝛcedere, q locales sumus, ē proficisci de loco ad locū: diuinitas uero localis nō est, licet interdū locus illi ascribat, ex empli gratia, cum dicit quispiā, uere etem dñs est in loco isto, & ego nesciebā. Est autē pꝛcessio diuinitatis effectus mirandi operis, unde sic perpenditur, sic mente conspicitur, maiestas tantæ dominationis sicut ex facie cognoscitur dignitas hominis reuerendi, de loco ad locū cum uenerabiliter procedentis. Igitur effectus operis, si dociles, si attentī, si beneuoli sumus ad con

Processio qd est

Gene. 28

ad con

ad contēplandā pulchritudinē tantæ p̄cessionis, docere nos p̄t, ut cognoscamus dñm maiestatis, dñm (inquam) maiestatis, filium q̄ iam dudū p̄cessit, dñm maiestatis nihilominus sp̄m sanctū qui adhuc p̄cedit. Hæc deniq; discretio in t̄pibus uerbi huius prudēter audien- da est, quia de semetip̄o loquens filius dei, sc̄dm præteritū t̄ps dixit, ego em̄ ex deo p̄cessit de sancto aut̄ sp̄u loquens, p̄senti t̄pe dixit, q̄ à patre procedit. Proinde nimis incongruum esset, ambos scilicet filiū & sp̄m sanctū dicere procedens, cū procedētes participiū sit t̄pis p̄sents, sicut & uerbū procedit, qd̄ de solo sp̄u sancto dictū est: filius aut̄ iam dudū (sicut dictum est) p̄cesserit, cuius p̄cessio fuit ille effectus operis, à quo deus, qui p̄ illū oia creauit, iam dudū cessauit, sicut manifeste scriptura dicit, Et requieuit deus die septimo ab uniuersa ope qd̄ patrarat, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, q̄a in ip̄o cessauerat ab om̄i ope suo qd̄ creauit deus ut faceret. Nullā ḡppe nouā creaturā specie deinceps creauit, quam ante illam requiem suam in genere suo non creauerit.

¶ **Q**uod neq; filius ad creandū oia p̄cesserit absq; cooperatione sp̄s sancti, neq; sp̄s sanctus ad sanctificandū procedat absq; cooperatione filii. Ca. XVI.

Nunquid uero p̄cessionē sp̄s sancti, qua nunc usq; p̄cedit ad sanctificationem creaturæ rōnal, secernimus aut secerni patimur à p̄cessionē filij, qua (sicut iam dictum est) dudum processit, & p̄cedere, id est, nouas creaturæ species condere uel patrare, cessauit. Nunquid hoc dicimus aut dici uel æstimari patimur, qd̄ filius ad creandū p̄cesserit absq; cooperatōe sp̄s sancti, aut sp̄s sanctus ad sanctificandū p̄cedat absq; cooperatōe filij? Absit hoc. Inseparabilis em̄ est totius opatio trinitatis, unius dei, unius & inseparabilis imperij. Et tūc, qñ p̄cessit filius ex ore patris dicētis, fiat hoc uel illud, ductor totius opis erat sp̄s sanctus: & nūc, q̄ diu ad sanctificandū p̄cedit sp̄s sanctus ferturq; sup aquas baptismi, idē ip̄e q̄ ferebat sup aquas in iitio, sicut scriptura dicit, filius arbiter & efficiēs causa est eiusdē sanctificationis. Et illic, ubi deus pater cū sp̄u sancto p̄ filiū cuncta creauit (oia p̄ ip̄m facta sunt, & sine ip̄o factū est nihil) & hic, ubi deus pater filio sanctificat electionē creaturæ rōnalis, delitiæ parant uel p̄ficiunt cooperatōe totius trinitatis: ille nimis delitię charitatis, quæ ita meminit sapia dei, filius dei: memor, eius quā dicimus suæ p̄cessiōis. Quando præparabat cœlos aderā, qñ certa lege & gyro uallabat abyssos, qñ æthera firmauit sursum, & librabat fontes aquarū, qñ circūdabat mari terminū suū, & legē ponebat aquis ne transirent fines suos, qñ appendebat fundamēta terræ, cū eorā cuncta cōponens, & delectabar p̄ singulos dies, ludēs corā eo om̄i t̄pe, ludens in orbe terrarū, & delitiæ meæ eē cū filijs hoim. Quid nā ē hoc, nisi ac si diceret, qñ dixit de⁹, fiat lux, qñ dicebat, fiat firmamentū in medio aquarū, cōgregent aquæ quæ sub cœlo sunt in locū unū, qñ (in q̄) hæc & cætera dicebat, & p̄ singulos dies uidebat qd̄ esset bonū, ego p̄cedebam ex ore eius, ego em̄ sum illa dictio siue uerbū eius. ¶ Igit̄ processio filij, t̄pe uel loco à processio- ne sp̄s sancti nō secernit: quia uidelicet tūc ista facta sunt, qñ sp̄s dei super aquas ferebat, & sicut pater, ita & filius, ita & sp̄s sanctus, unus deus, ubiq; est & nullo loco cōcluditur. Tantū in effectū opis, distantia agnoscēda est processiois utriusq; scilicet filij & sp̄s sancti: quia uidelicet à conditione creaturarū siue substantiarū quæ utiq; p̄ filiū factæ sunt, oia em̄ p̄ ip̄m facta sunt, septimo die deus requieuit. A sanctificatione uero creaturæ rōnalis (qd̄ opus p̄ spiritū sanctū fit) nondū pater aut filius requieuit, nondū cessauit, unde dixit & lu- dæis idem filius dei, Pater meus usq; modo operat, & ego operor. De illis delitijs sapiæ di- ctura uel plasmatione hominis, erit plenius dicendum.

¶ **C**ontra illos qui dixerunt spiritum sanctum a solo patre & non etiam a filio pro- cedere, dictum a sapientia, en proferam uobis spiritum meum & ostendam uerba mea. Caput XVII.

Adem ip̄a sapia dicit paruulis. En proferam uobis spiritum meum, & ostendam uerba mea. Quid hoc est, nisi quod facturam se præuidebat, iamq; fecit ip̄a in carnata sapia? Cū em̄ resurrexisset à mortuis, stans in medio discipulose tuorū, insufflauit & dixit eis, pax uobis, accipite spiritum sanctum, & sicut alius euā- gelista dicit, tūc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas. Nonne hoc erat sapia, id est, de fi

Filius p̄cessit
sp̄s s. p̄cedit
Ioh. 8
Idem. 15

Gen. 2

Inseparabilē to-
tius trinitatis
operatio

Proverb. 8
Processio filij
ex ore altissis-
mi.

Gene. 1.

Quo dñt, filij
& sp̄s san-
cti processio

Iohan. 5.
Proverb. 8.

Proverbi. 1.
Sp̄s s. etiā a
filio p̄cedit.
Iohā. 20.
Luca. 24.

est, de filio dei, pcedem de semetipso dare uel pferre spiritum suum, spiritum sanctum, & ostendere uerba sua: Item in eodē libro scriptum est, Sapia edificauit sibi domū, & scidit columnas septē. Quid hoc est dicere, nisi quia uerbum dei, filius dei, naturam assumpsit siue corpus humanum, & eidem assumpto homini sanctū infudit septiformē spiritū. ¶ Hæc iccirco dicimus, quia fuere nonnulli maxime græcorum, qui dicerēt à solo patre, & nō etiā à filio, procedere hunc spiritum sanctum: quos tamen sancta Romana ecclesia, latinæ ecclesie columna, iam dudum per multa concilia, luce coruscans euangelica, & sup petram fidei firmiter stans fundata, sic reuerberauit, concentorem ex ipis græcis habens Athanasium catholicū atq; orthodoxum, ut iam nō sit nobis necesse quicq; addere, nisi quia spontaneum in sermonibus nostris huic processionī offerimus obsequium, & in scribendo de huiusmodi quoddam dulce in palato cordis ruminamus delectamentum. Tunc autē delectamentum hoc duplicatur, & spectatorem tantæ processionis latificat habundantius, si cum autoritate scripturæ ratio quoq; suppeditat, ut non dubitet intima fides, quod nō minus à filio, q̄ à patre, hic ambog; spiritus procedat, deus ex deo, non differens in substantia pax ambobus in maiestate, non dispar in gloria. Igitur, ut de ipa processionē utiliter delectemur, & delectabiliter utilia loquamur, dicendum in primis, quot sint & qui sint modi processionis eiusdem sancti spiritus.

¶ Ad eandē ueritatis rōnem, multū illud ualere, quod ait filius, nocte illa qua tradebatur, sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis ut ego uadā: si enim nō abiero, paraclētus nō ueniet ad uos, si autē abiero, mittā eū ad uos. Ca. XVIII.

Am quidem longe superius prælibatum est, sed nunc repeti & latius explanari causa postulat, quia pcessio sancti spiritus tribus effecta est modis secundum scripturas ueritatis. Primo, ut in principio, id est, in filio siue per filium crearentur omnia: inter quæ, ubi dictum est, & spiritus dei ferebatur sup aquas, maxima atq; pulcherrima narrat facta esse creatura, lux intellectualis, scilicet creatura angelica. Secundo ut spiritualibus donis humana exornaretur creatura: inter quæ maximū est illud, quod locutus est per Prophetas: tertio, ut in pœnitentiā & remissionē peccatorū daret, quod ante Christi aduentū nō fiebat. ¶ De isto effectu, pcessionis, qd est in remissionē peccatorū dari, qd dubitet hoc dicere, quia scdm hūc modū spūs sanctus à filio quoq; pcedit: Nam de illo quoq; dato, quo spūs idē diuisionis gratiæ distribuit, postmodū dicendū erit, quia nihilominus hoc etiā modo à filio, pcedit. De isto nūc dicere pstat, qd est in remissionē peccatorū dari quo sine dato nullus unq; hoim saluari potuit aut poterit. Hoc ergo in primis libeter (ut spero) & efficaciter accipiet auditor fidelis. Vado (ingr ipse filius dei) ad eū q me misit, & nemo ex uobis iterrogat me quo uadis. Sed qd hæc locutus sum uobis, tristitia implebit cor uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis ut ego uadā. Si enim nō abiero, paraclētus nō ueniet ad uos. Si autē abiero mittā eā ad uos. ¶ Scio qdem & miror, locū hūc à quibusdā magnis & sanctis pribus sic eē tractatū, ut dicerēt, aplos Chri circa ipm dnm nō potuisse habere dilectionē spūalē nisi p̄sentia sui subtraheret corpale, atq; hoc esse qd dicit, si enim nō abiero, paraclētus nō ueniet ad uos: si autē abiero, mittā eū ad uos. Deniq; talis huius præsentis capituli expositio, uerticē rei siue maiestati sacramēti, de q̄ tūc agebat in illa sacratissima coena, nō attingit: ut dicere nō dubitē, qd p̄ rei magnitudine seu pōdere, sensus iste bonus qdē, sed nimium uidet exilis. ¶ Amplius autē & hoc dicere licet, qd nō iccirco factū est, qd hic pdixerat, tristitia implebit cor uestrū, qd corpale sui p̄sentia ascēdens in cœlū abfuit ab oculis eorū, imo & p̄inde magis gauisi sunt, sicut Lucas manifestius narrat, & factū est (inquies) dū b̄ndiceret ill, recessit ab eis & ferebat in cœlū, & ipsi adorātes regressi sunt in Hierlm cū gaudio magno. Vnde ergo cōtristari habebāt, aut unde tristitia impleuit cor ustrm. Nimirū de morte eius, de qua tā diu cōtristati sunt, donec uenit Maria magdalene, resurrexisse illū nunciās, hic (ingr Marcus) q cū eo fuerāt lugētibus & flētibus. Hoc cinere (ings) fuit ire ad patrē, s. mori, qm dixit, & nunc uado ad eū q me misit. Plane hoc ad patrē ire fuit, à q̄ & coronādis erit glia & honor ppter eandē passionē mortis. An nō & hoc Euāgelista dicit, in initio eiusde sermonis: Sciēs (ingr) Iesus, qd uenit eius hora, ut transeat ex hoc mūdo ad patrē: itē q, sciēs (ait) qd omnia dedit eis p̄ in manus, & quia deo exiuit, & ad deum uadit.

† filii
Prouerbi. 9.
† excidit.
Error græcorum

Sup. ca. 11.
Triplex pcessio spūs san.

Spūs s. a filio
q; procedit.

Ioh. 16.

Expositio in
sufficiens.

Tristitia implebit
cor ustrm.

Luc. 24.

Mar. 16.

Heb. 2.

Ioh. 13.

¶ Item

Item de eodem dicto. et quod spiritus sanctus tunc primū appellatus fuerit paraclētus, id est, consolator, eo quod sit ipse peccatorum remissio, quam videlicet remissionem peccatorum non dabit prius, nondum glorificato Jesu. Ca. XIX.

Io. 16

Ca huius nominis paraclētus

igitur, ut aliquid dicamus dignum tanta gravitate oris ipsius domini, sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, simul & illud pendere operae precium est, quia nusquam ante illam sacratissimam coenam, in qua sermonem hunc habuit, spiritum sanctum paraclētum nuncupavit. Eruditę mentis est, sentire causam nominis huius, scilicet paraclēti, quod latine dicitur consolator. Quā videlicet causam sentiens, simul etiam percipiet, quia multum pertinuit ad rem, ut tali in tempore potissimum (quod ante non fecerat neque per semetipsum, neque per prophetas) spiritum sanctum paraclētum nuncuparet. Quale enim tunc erat tempus, vel quid illo tempore agebatur? Tempus erat passionis, tempus glorificationis: etenim hora eius instabat, ut per mortis passionem transiret ex hoc mundo ad patrem, & ideo tali transitu mox transiret, ut acciperemus peccatorum remissionem. Neque enim aliter nobis peccata remitterentur, aut remittuntur, nisi per sanguinem eius. Et quare rogo prima vel maxima est sanctorum omnium consolatio, nisi peccatorum remissio? Cum igitur dicit, si enim non abiero, paraclētus non veniet ad vos, sic intelligi vult, ac si dixisset, si enim per passionem mortis non transiret ex hoc mundo, neque vobis, neque antiquioribus, neque venturis post vos, dabitur spiritus sanctus secundum hoc datum, quod est peccatorum remissio. Quam propter causam recte dicitur & vere est consolator. Cūque protinus subiungit: si autem abiero, mittam eum ad vos, hoc patenter enunciat, quod ab ipso procedat hic consolator. Hic spiritus sanctus peccatorum remissor & ipsa remissio. Et quis, nisi infidelis, dubitare aut nescire vellet, quod de ista persona, de isto filio dei, peccatorum nobis remissio processerit? Nonne hoc ipsum nobis luce clarius facit veritas euangelij, cum ipse, qui dixerat, si autem abiero mittam eum ad vos: postquam abiit, rediens & stans in medio discipulorum suorum, insufflans & dicens, accipite spiritum sanctum, statim subiunxit, quorum remisistis peccata, remittuntur eis? Et quidem spiritus sanctus non est flatus corporeus, veruntamen per hoc verbum, quod dicitur, etum est, insufflauit, duo hæc nobis dat intelligi, & quod ex ipso procedat ista paraclēsis, & quod per hunc spiritum sanctum tam facile sit omnia peccata dimitti, quam facile, cum vult, insufflare potest aliquis. Succurrunt multa cum ratione famulancia veritati huic, & ideo ut sermo, plixus minus fastidiosus sit, quasi respiciendū ē, faciēdo finem pręsentis libelli.

Convincit error grecorum

Ioh. 20. Insufflauit eum dicitur est.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & processione sancti spiritus. Liber .II.

De thesauro nominis domini, quem qui thesaurizant sibi ipsi, iuxta beatum Job reges et consules siue principes sunt. Caput .I.

Iob. 3.

VI THESAUVROS. NOMINIS TVI fideliter thesaurizant sibi, o Trinitas deus, ipsi reges, ipsi consules siue principes sunt: De quibus beatus Job, firmis talium diuitum esse cupiens loquitur. Nunc enim dormiens silerem & somno meo requiescerem cum regibus & consulis terrarum, qui edificant sibi solitudines: aut cum principibus, qui possident aurum & replent domos suas argento. Quid ego tantillus, qui thesaurum hunc invenisse me arbitror, absconditum in agro, sicut præscripsi in præcedenti libro? Putas ne sperare audeam, quod cum possedero aurum hoc, & domum meam replevero huiusmodi argento, dormiturus sim in silentio, & requieturus in pace?

somno meo cum illis regibus & consulis terrarum: quod semetipsum regere, & alijs suo quiete parere.